SIĞINMACILAR VE MÜLTECİLER DAYANIŞMA DERNEĞİ

ARSA

2025

Yolda Yitip Giden Hayatlar

Kayıp Mülteciler hakkında bir Rapor

Ön Söz

Her yıl on binlerce mülteci, hayatta kalma ve güvenliğe ulaşma umuduyla yola çıkarken, birçoğu bu yolculuktan sağ dönememekte ya da iz bırakmadan kaybolmaktadır. Bu rapor, yalnızca rakamların ötesinde, insanlık dramını ve ardında kalan görünmez acıları görünür kılma çabasının bir ürünüdür. Sığınmacıların ve Mültecilerin zorunlu göç yollarında kaybolmaları veya yaşamlarını yitirmeleri, yalnızca bireysel trajediler değil; aynı zamanda uluslararası toplumun ortak sorumluluk alanıdır. Bu nedenle bizler, kaybolanların hatırasını yaşatmak, geride kalan ailelerinin sesini duyurmak ve gelecekte benzer kayıpların önüne geçmek için veriye dayalı çalışmalar yürütmek zorundayız.

Sığınmacılar ve Mülteciler Dayanışma Derneği (ARSA) olarak bu raporu sunarken, sahadaki gerçekliği ve uluslararası kuruluşların verilerini bir araya getirerek, mülteci hakları konusunda farkındalık oluşturmayı ve karar alıcıları daha insancıl ve koruyucu politikalar geliştirmeye çağırmayı hedefliyoruz.

Kaybolan her bir insan, bir hayat, bir umut ve bir gelecek demektir. Bu nedenle onların yokluğunu yalnızca bir istatistik değil, insanlığımızın ortak kaybı olarak görmek zorundayız.

Dr. Zakira Hekmat
Başkan
Sığınmacılar ve Mülteciler Dayanışma Derneği (ARSA)

Giriş

Kayıp mültecilerle ilgili veri toplama süreci, vakaların çoğunun aile üyeleri tarafından ilgili kuruluşlara bildirilmesi nedeniyle önemli zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, kayıp mültecilerin önemli bir kısmının göç sırasında hayatını kaybetmiş olması muhtemeldir ve bu da sonraki doğrulama çalışmalarını özellikle zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla, bu raporda sunulan veriler, çeşitli resmi ve uluslararası kuruluşlar tarafından sağlanan kamuya açık kaynaklardan derlenmiştir.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), dünya çapında göçmen ölümlerini ve kaybolmalarını sistematik olarak belgelemek amacıyla 2014 yılında Kayıp Göçmenler Projesi'ni kurdu. 2025 itibarıyla proje 75.000'den fazla vaka kaydetti, ancak gerçek rakamın eksik bildirim ve birçok göç yolunun erişilemezliği nedeniyle çok daha yüksek olması muhtemeldir (IOM, 2025). Bu rakamlar, yalnızca düzensiz göçün insani bedelini değil, aynı zamanda mevcut göç yönetim sistemlerinin yetersizliklerini de ortaya koymaktadır.

Kayıp göçmenler yalnızca şans eseri veya "doğal risklerin" kurbanı değildir. Kaybolmaları, kısıtlayıcı sınır politikaları, yetersiz yasal göç yolları ve uluslararası iş birliğinin başarısızlıkları gibi küresel yönetişimdeki yapısal sorunlarla derinden bağlantılıdır (Carling, 2017; Brian ve Laczko, 2016). Korumadan ziyade caydırıcılığı önceliklendiren politikalar, göçmenleri genellikle daha tehlikeli rotalara iterek ölüm veya kaybolma olasılığını artırır (Cusumano ve Villa, 2021).

Bu olgu aynı zamanda derin insan hakları endişelerini de gündeme getirmektedir. Uluslararası insan hakları hukuku, her bireyin doğuştan gelen onurunu ve yaşam hakkını tanır (Birleşmiş Milletler, 1948). Ailelere sevdiklerinin akıbeti hakkında bilgi verilmemesi, Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin de kabul ettiği gibi, bilme haklarının ihlali anlamına gelir (ICRC, 2016). Dolayısıyla göçmen ölümleri ve kayıpları yalnızca insani bir trajedi değil, aynı zamanda bağlayıcı yasal yükümlülüklerin de ihlali anlamına gelmektedir.

Giriş

Bu rapor, kayıp göçmenlerle ilgili giderek artan kanıt ve savunuculuk birikimine şu şekilde katkıda bulunmayı amaçlamaktadır:

1. Göçmen ölümlerinin ve kayıplarının küresel ölçeğini en güncel verilerle belgelemek.
2. Göçmenlerin karşılaştığı çeşitli riskleri ve etkilenen ailelerin deneyimlerini gösteren vaka çalışmaları sunmak.
3. Devlet yükümlülüklerini düzenleyen insan hakları ve yasal çerçevelerin analizi.
4. Göç yönetimindeki kritik politika boşluklarını ve başarısızlıkları belirlemek.
5. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından Kayıp ve Ölmüş Göçmenleri Anma Uluslararası Günü'nün tanınması çağrısı da dahil olmak üzere uygulanabilir politika önerileri sunmak.

Bu rapor, nicel verileri, nitel vaka çalışmalarını ve hukuki analizleri bir araya getirerek hem krizin aciliyetini hem de anlamlı değişime giden yolları vurgulamayı amaçlamaktadır.

Ana Başlıklar

KÜRESEL VERILER

VAKALAR VE NEDENSELLIKLER

ÇÖZÜMLER

Göçmen Ölümleri ve Kayıplarına Küresel Bakış

Perspektiflerdeki Sayılar

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2014 yılından bu yana Kayıp Göçmenler Projesi aracılığıyla göçmen ölümlerini ve kaybolmalarını sistematik olarak belgelemektedir. 2025 yılı başı itibarıyla dünya genelinde 75.000'den fazla vaka kaydedilmiştir (IOM, 2025). Bu rakam endişe verici olsa da, yalnızca kısmi bir veriyi temsil etmektedir. Birçok ölüm ücra çöllerde, denizde veya izlemenin olmadığı bölgelerde meydana gelmektedir; bu da gerçek sayının muhtemelen çok daha yüksek olduğu anlamına gelmektedir (Brian ve Laczko, 2016).

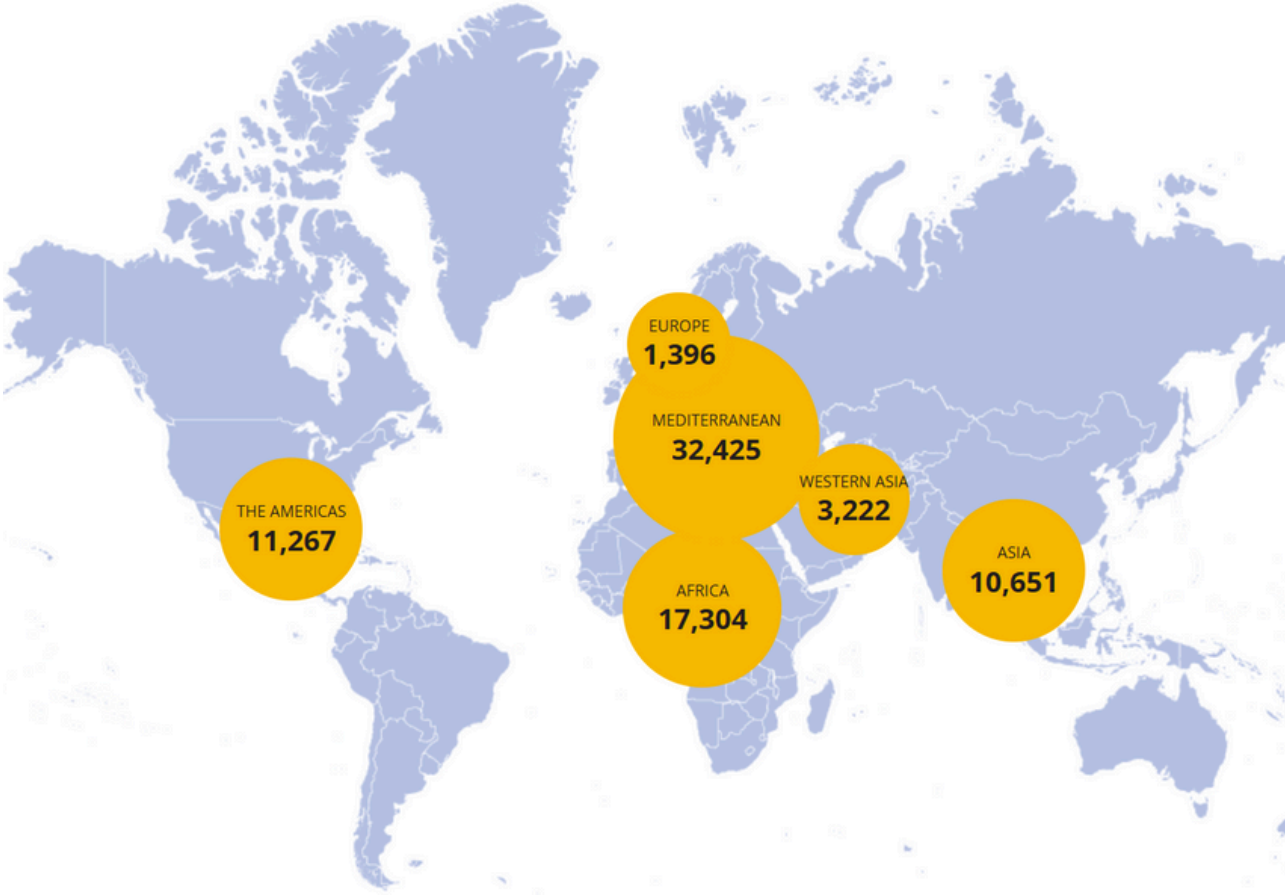

Map of the number of missing refugees(Data | Missing Migrants Project, n.d.)

Göçmen Ölümleri ve Kayıplarına Küresel Bakış

Küresel Trendler (2014–2025)

- **Akdeniz:** En az 32.425 ölüm ve kayıp vakası, dünyanın en ölümcül göç rotası haline geldi. Libya ve İtalya arasındaki Orta Akdeniz koridoru, bu vakaların yaklaşık 25.000'ine ev sahipliği yapıyor (IOM, 2025).
- **Afrika:** Büyük ölçüde Sahra Çölü'nde yoğunlaşan 17.300'den fazla vaka. Birçok ceset hiçbir zaman bulunamadı ve bu da ailelerin kapanmasını engelliyor (McGregor, 2020).
- **Amerika:** En az 11.267 ölüm ve kaybolma, çoğu ABD-Meksika sınırında meydana geldi; bu bölgelerde sıcaklık maruziyeti ve Rio Grande'de boğulmalar sıklıkla görülen nedenler arasında yer alıyor (HRW, 2022).
- **Asya:** Bengal Körfezi ve Andaman Denizi'ndeki Rohingya krizi de dahil olmak üzere 10.600'den fazla kayıtlı vaka (UNHCR, 2025).
- **Batı Asya:** Suriye, Irak ve Yemen'deki çatışma kaynaklı göç yollarıyla bağlantılı yaklaşık 3.200 ölüm.
- **Avrupa (dahili):** Balkan rotası ve AB kara sınırları içinde ölümler de dahil olmak üzere yaklaşık 1.400 vaka (Cusumano, 2019).

Tablo 1. Kaydedilen Göçmen Ölümleri ve Kayıpları (2014–2025)

Bölge	Kaydedilen Vakalar	Başlıca Ölüm Nedenleri
Akdeniz	32.425	Boğulma, gemi kazaları
Afrika	17.304	Susuzluk, çölde terk edilme
Amerika	11.267	Isıya maruz kalma, araçta boğulma, boğulma
Asya	10.651	Deniz kazaları, insan ticareti istismarı
Batı Asya	3.222	Silahlı çatışma, şiddet, güvenli olmayan geçişler
Avrupa	1.396	Soğuk maruziyeti, nehir geçişleri, geri itmeler

Kaynak: IOM, 2025

Göçmen Ölümleri ve Kayıplarına Küresel Bakış

Ölüm ve Kaybolma Nedenleri

Kaydedilen ölümlerin çoğu, dünya genelindeki tüm vakaların yaklaşık %60'ını oluşturan **boğulmayla** bağlantılıdır (IOM, 2025). Diğer nedenler şunlardır:

- **Zorlu çevre koşulları:** Çöllerde aşırı sıcaklar, dağlık ve nehir geçişlerinde hipotermi.
- **Şiddet ve istismar:** Kaçakçılar, silahlı gruplar tarafından veya sınır koruma operasyonları sırasında gerçekleşen cinayetler.
- **Taşımacılıkla ilgili ölümler:** Konteynerlerde, kamyonlarda veya aşırı kalabalık teknelerde boğulma (San Antonio, Teksas, 2022).
- **Tıbbi bakım eksikliği:** Uzun yolculuklar sırasında tedavi edilmeyen hastalıklar ve yaralanmalar.

Veri Boşlukları ve Zorlukları

Dokümantasyonda kaydedilen ilerlemeye rağmen, önemli zorluklar devam etmektedir:

- **Eksik bildirim:** Birçok ölüm, resmi izleme yapılmadan uzak bölgelerde gerçekleşiyor (Carling, 2017).
- **Kimlik belirleme zorlukları:** Ölenlerin yalnızca bir kısmı tespit edilebiliyor ve bu da aileleri sürekli bir belirsizlik içinde bırakıyor (Robins, 2019).
- **Siyasi isteksizlik:** Bazı devletler siyasi hassasiyetler nedeniyle veya hesap verebilirlikten kaçınmak için veri paylaşmaya isteksizdir (Cusumano ve Villa, 2021).

Güvenilir ve şeffaf verilerin yokluğu, krizin boyutunu gizlemekle kalmıyor, aynı zamanda etkili politika yanıtlarının geliştirilmesini de engelliyor.

Bölgesel Dinamikler

Akdeniz

Akdeniz, dünyanın en ölümcül göç rotası olmaya devam ediyor. 2014 yılından bu yana, sularında 32.000'den fazla ölüm ve kayıp kaydedildi (IOM, 2025). Libya'dan İtalya ve Malta'ya uzanan Orta Akdeniz koridoru, bu vakaların yaklaşık 25.000'ini oluşturuyor. Aşırı kalabalık tekneler, güvenlik ekipmanı eksikliği ve gecikmiş kurtarma operasyonları bu rotayı özellikle ölümcül hale getirdi (Cusumano, 2019).

Sophia Operasyonu ve Irini Operasyonu gibi AB deniz misyonları, insani kurtarma yerine sınır kontrolüne öncelik verdikleri için eleştiriliyor (Moreno-Lax, 2020). Sınır Tanımayan Doktorlar (MSF) ve Sea-Watch gibi sivil toplum kuruluşları binlerce kurtarma operasyonu gerçekleştirdi, ancak artan kısıtlamalar ve suç sayılmalarla karşı karşıya kaldılar (Cusumano ve Villa, 2021). 368 göçmenin ölümüne yol açan 2013 Lampedusa gemi kazası, bu krizin trajik bir simgesi olmaya devam ediyor.

Akdeniz bölgesi: (Data | Missing Migrants Project, n.d.)

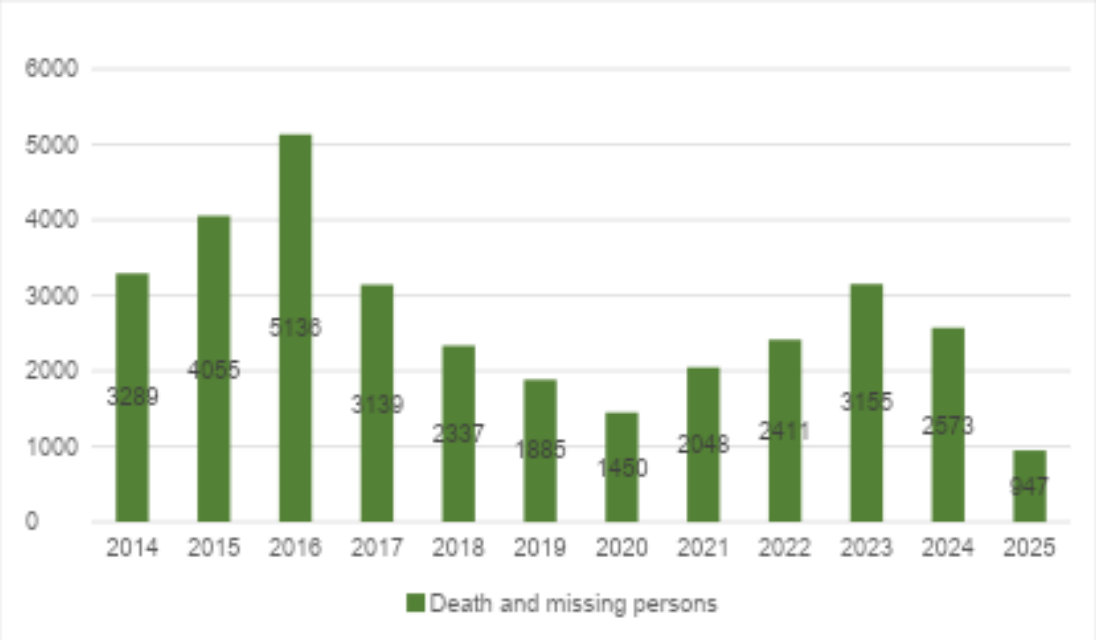

Şekil 1. Akdeniz bölgesi: (Data | Missing Migrants Project, n.d.)

Bölgesel Dinamikler

Afrika

Afrika'daki göç, genellikle en az izlenen ve en tehlikeli göç koridorlarından biri olan Sahra Çölü'nü geçmeyi içerir. 2014'ten bu yana Afrika'da 17.000'den fazla göçmen ölümü ve kaybolması belgelenmiştir (IOM, 2025). Ancak, çölde nadiren ceset bulunduğu için gerçek rakam muhtemelen çok daha yüksektir (McGregor, 2020).

Ölümler genellikle susuzluk, araç arızaları, kaçakçılar tarafından terk edilme ve 45°C'yi aşan aşırı sıcaklıklardan kaynaklanmaktadır. Batı Afrika'dan Libya veya Cezayir'e giden göçmenler özel risklerle karşı karşıyadır. Ayrıca, Sahel bölgesindeki çatışmalar, göçmenleri silahlı gruplara ve haydutluğa maruz bırakarak tehlikeleri daha da artırmaktadır (Molenaar ve El Kamouni-Janssen, 2017).
Sahra ölümlerinin görünmezliği, küresel göç tartışmasındaki en ciddi boşluklardan biridir. Deniz felaketlerinin aksine, çöldeki ölümler çoğu zaman bildirilmiyor ve bu da ailelerin iç huzuruna kavuşamamasına ve politika yapıcıların veri sahibi olamamasına neden oluyor.

Afrika bölgesi：（Veri | Kayıp Göçmenler Projesi, t.y.）

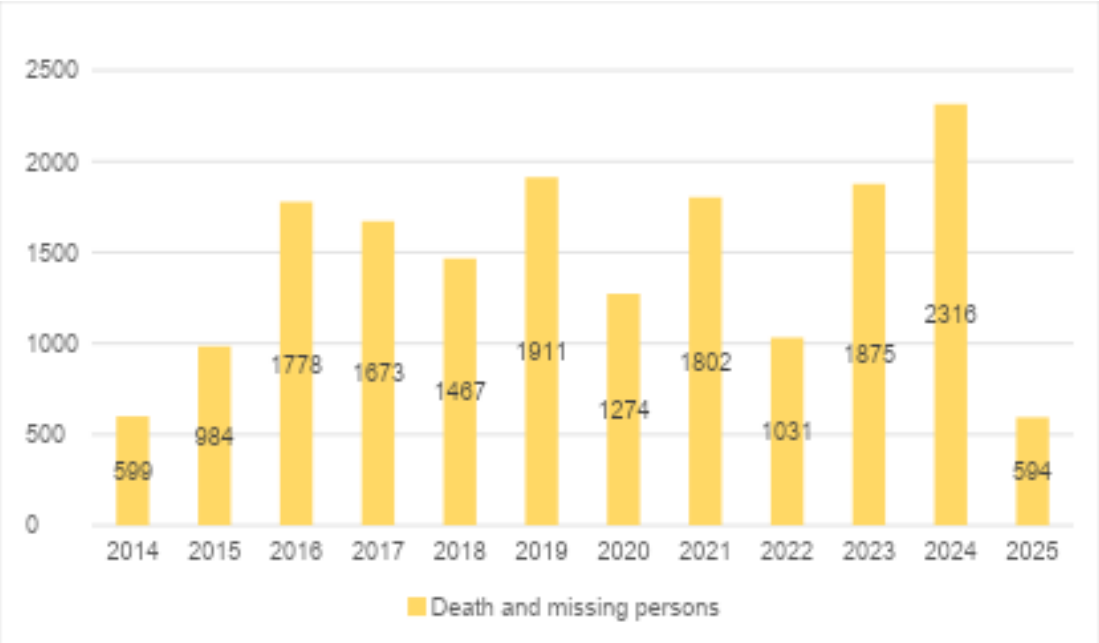

Şekil 2. Afrika böigesi：(Data | Missing Migrants Project, n.d.)

Bölgesel Dinamikler

Asya

Asya, 2014'ten bu yana en az 10.600 göçmen ölümü ve kaybolması kaydetti (IOM, 2025). Rohingya mülteci krizi, en iyi belgelenmiş örneklerden biridir. Myanmar'da zulüm gören on binlerce Rohingya, Malezya, Tayland veya Endonezya'ya ulaşma umuduyla hassas teknelerle denizlere açıldı. 2020'de 2.400'den fazla Rohingya aylarca denizde mahsur kaldı ve yüzlercesi açlık ve istismardan öldü (UNHCR, 2025).

Güney Asya, kara yolları üzerinde de büyük riskler barındırmaktadır. Afganistan, Pakistan ve Bangladeş'ten gelen göçmenler genellikle İran ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya seyahat etmektedir. Bu yolculuk boyunca şiddet, kaza ve kaçakçıların sömürüsüne maruz kalmaktadırlar (Majidi, 2017). Bölgesel çerçevelere rağmen, Asya devletleri arasındaki iş birliği zayıf kalmakta ve bu da tekrarlanan insani krizlere yol açmaktadır.

Asya bölgesi：(Data | Missing Migrants Project, n.d.)

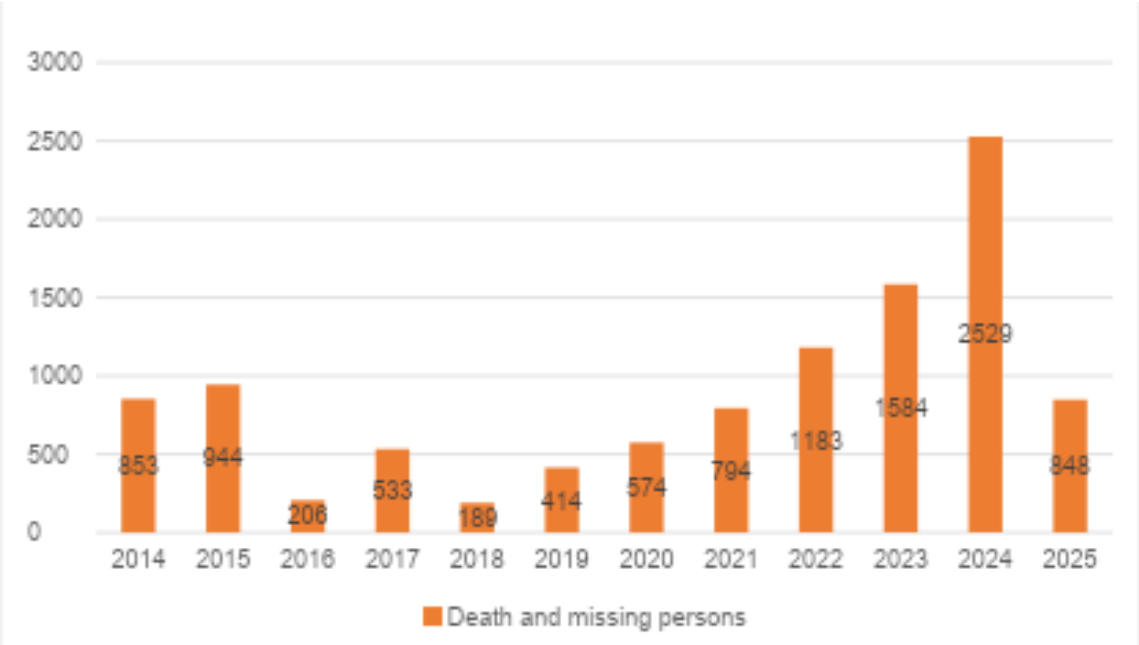

Şekil 3. Asya bölgesi：(Data | Missing Migrants Project, n.d.)

Bölgesel Dinamikler

Amerika

Amerika kıtaları genelinde göç giderek daha tehlikeli hale geldi. 2014'ten bu yana 11.000'den fazla ölüm ve kaybolma kaydedildi (IOM, 2025). ABD-Meksika sınırı, çöllerde aşırı sıcağa maruz kalma ve Rio Grande Nehri'nde boğulma gibi nedenlerle meydana gelen ölümlerle en tehlikeli geçiş noktalarından biridir. Temmuz 2022'de, Teksas, San Antonio'da terk edilmiş bir kamyonun içinde 53 göçmen ölü bulundu ve bu durum, düzensiz geçişlerin ve kaçakçılık ağlarının ölümcül sonuçlarını gözler önüne serdi (HRW, 2022).

Honduras, El Salvador ve Guatemala'daki şiddet ve yoksulluktan kaçan Orta Amerikalı göçmenler, Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri'ne giderken suç örgütleri tarafından sık sık kaçırılma, gasp ve cinayetle karşı karşıya kalıyor (Martínez, 2018). Kısıtlayıcı ABD sınır politikaları, göçmenleri daha tehlikeli rotalara iterek, akışı azaltmak yerine riskleri artırıyor.

Amerika bölgesi：(Data | Missing Migrants Project, n.d.)

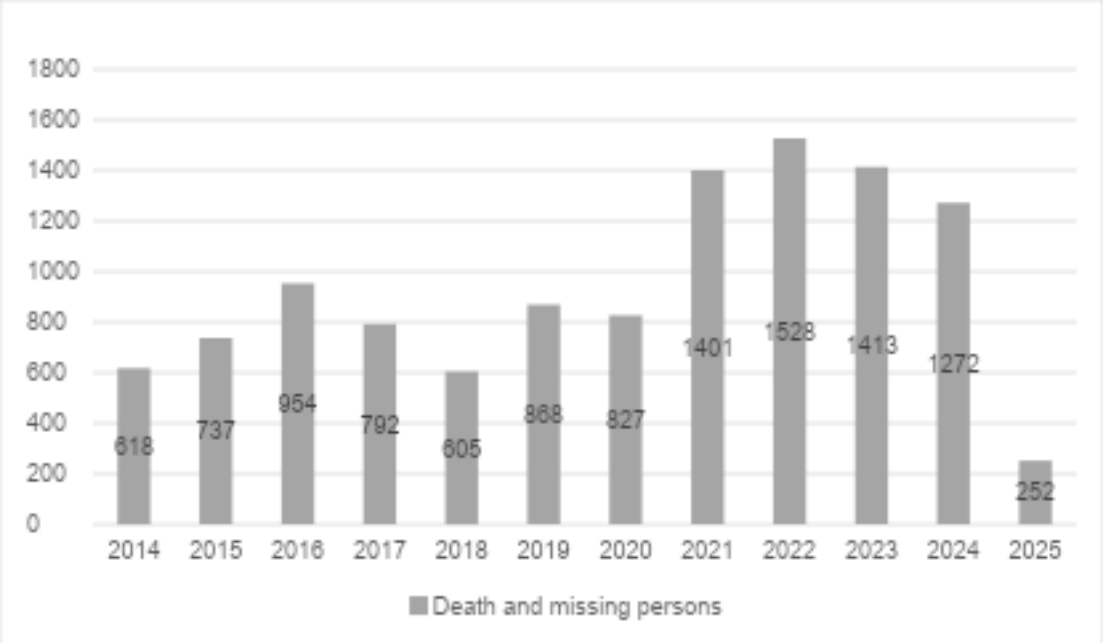

Şekil 4. Amerika bölgesi：(Data | Missing Migrants Project, n.d.)

Bölgesel Dinamikler

Avrupa (İç Hatlar)

Avrupa'da, 2014'ten bu yana yaklaşık 1.400 ölüm ve kayıp kaydedildi (IOM, 2025). Balkan rotası boyunca seyahat eden, nehirleri ve dağları aşan göçmenler, sınır muhafızlarının elinde hipotermi, boğulma ve şiddet riski altındadır (Uluslararası Af Örgütü, 2019). Özellikle Hırvatistan ve Macaristan'daki geri itme uygulamaları, insan hakları örgütleri tarafından yaygın olarak belgelenmiş ve kınanmıştır.

Avrupa'daki ölümler, Akdeniz'deki trajedilere kıyasla genellikle daha az ilgi görse de, AB'nin iç sınır uygulamalarının devam eden tehlikelerini ve sığınmacılar için güvenli ve yasal yolların eksikliğini vurgulamaktadır.

Avrupa bölgesi: (Data | Missing Migrants Project, n.d.)

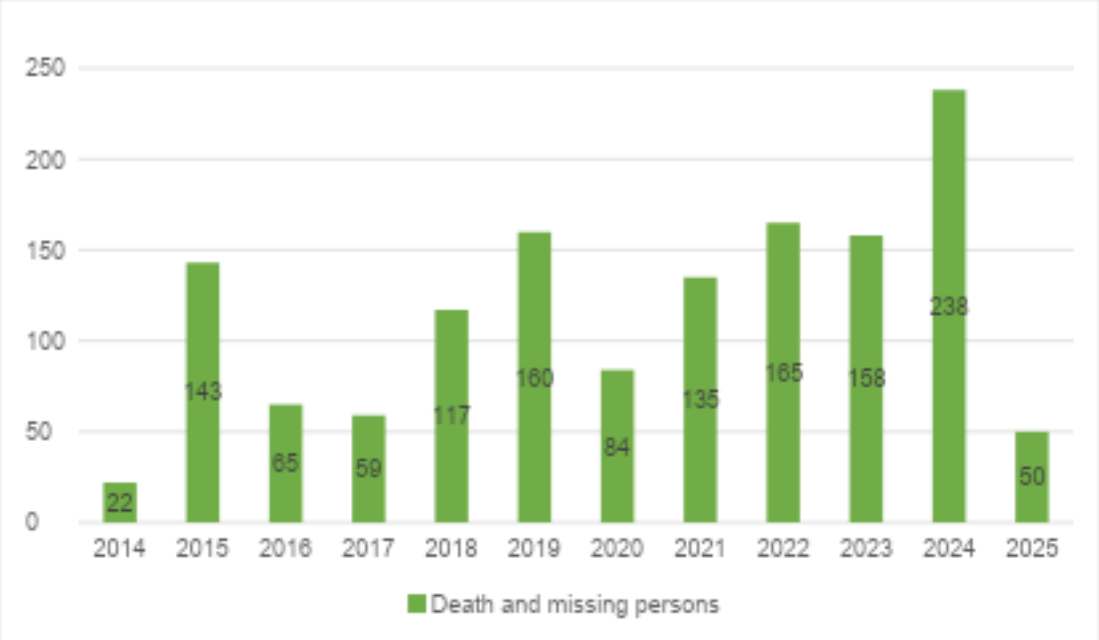

Şekil 5. Avrupa bölgesi: (Data | Missing Migrants Project, n.d.)

Bu bölgesel dinamikler hem çeşitliliği hem de ortaklığı ortaya koyuyor. Bağlamlar farklılık gösterse de, aynı temel faktörler varlığını sürdürüyor: kısıtlayıcı göç politikaları, kaçakçılara bağımlılık, güvenli yolların eksikliği ve yetersiz devlet müdahaleleri. Sonuç, göçmenlerin hayatlarının sürekli olarak tehlikeye atıldığı ve ailelerin acı içinde bırakıldığı küresel bir risk coğrafyası.

Vaka Çalışmaları

Lampedusa Gemi Enkazı (İtalya, 2013)

3 Ekim 2013'te, çoğunluğu Eritre ve Somali'den olmak üzere 500'den fazla göçmeni taşıyan bir tekne, İtalya'nın Lampedusa açıklarında battı. En az 368 kişi boğuldu, 160'tan az kişi ise hayatta kaldı (Avrupa Parlamentosu, 2013). Ölenlerin çoğunun kimliği tespit edilemedi ve bu durum aileleri acı içinde ve çaresiz bıraktı.

Bu trajedi küresel ilgi gördü ve Avrupa'da siyasi tartışmalara yol açtı. Ancak, Mare Nostrum gibi sonraki AB operasyonları, insani kurtarmayı önceliklendirmeyen sınır kontrolü odaklı misyonlarla değiştirildi (Cusumano, 2019). Lampedusa vakası, insani yükümlülükler ile sınır güvenliği politikaları arasındaki gerilimin simgesi olmaya devam ediyor.

Politika dersi: Büyük ölçekli deniz trajedileri, devlet öncülüğünde sürdürülen arama ve kurtarma (SAR) operasyonlarının ve Avrupa ve Kuzey Afrika devletleri arasındaki iş birliğinin gerekliliğini vurgulamaktadır.

Vaka Çalışmaları

Denizdeki Rohingya Mültecileri (2014–2020)

Myanmar'da zulüm ve vatansızlıkla karşı karşıya kalan on binlerce Rohingya, Güneydoğu Asya'ya deniz yoluyla yolculuk yapmaya çalıştı. Tekneler genellikle kaçakçılar tarafından terk ediliyor, yolcular haftalarca hatta aylarca yiyecek ve su olmadan mahsur kalıyordu.

Sadece 2020 yılında en az 2.400 Rohingya denizde mahsur kalmış ve tahmini 427'si hayatını kaybetmiştir (UNHCR, 2025). Hayatta kalanlar, dayak ve cinsel şiddet de dahil olmak üzere ağır istismara maruz kaldıklarını bildirmiştir (Cheung, 2021).

Bölgesel müdahaleler parçalı bir yapıdaydı; bazı devletler karaya çıkarmayı reddedip tekneleri başıboş bırakmıştır. Sorumluluk paylaşımının eksikliği, uluslararası mülteci koruma rejimlerindeki boşlukları ortaya koymuştur.

Politika dersi: Asya'daki bölgesel iş birliği çerçeveleri zayıf kalmaya devam ediyor. Karaya çıkarma, kurtarma ve koruma için koordineli bir mekanizmaya acilen ihtiyaç duyulmaktadır.

Vaka Çalışmaları

San Antonio Kamyon Trajedisi (ABD, 2022)

ABD yetkilileri, 27 Haziran 2022'de San Antonio, Teksas'ta terk edilmiş bir tır-tırda çocuklar da dahil olmak üzere 53 ölü göçmen buldu. Çoğunluğu Meksika ve Orta Amerika'dan gelen kurbanlar, aşırı sıcak koşullarda havalandırma veya su olmadan kaçırılmıştı (İnsan Hakları İzleme Örgütü, 2022).

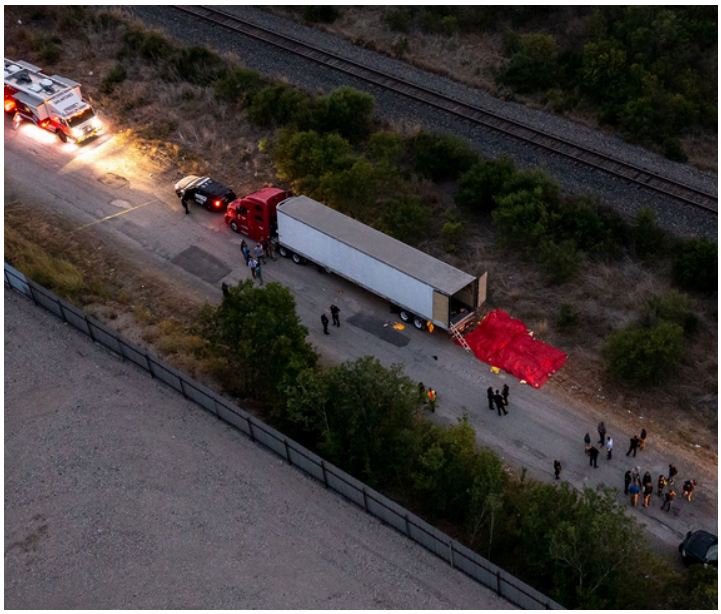

Bu trajedi, ABD'nin kısıtlayıcı sınır politikalarının ve yaptırım önlemlerinin göçmenleri giderek daha tehlikeli rotalara nasıl ittiğini gözler önüne serdi. Suçlu kaçakçılık ağları, bu zaafları istismar ediyor ve çoğu zaman ölümcül sonuçlar doğuruyor.

Politika dersi: Güvenli alternatifler olmadan sınır caydırma politikaları, kaçakçılara olan bağımlılığı artırıyor. İnsani vizelerin, aile birleşiminin ve yasal çalışma yollarının genişletilmesi, bu tür ölümleri azaltmak için kritik öneme sahip.

Vaka Çalışmalari

Sahra Çölü'ndeki ölümler

Sahra, en ölümcül ancak en az belgelenmiş göç yollarından biridir. IOM, 2014'ten bu yana çölde 5.000'den fazla ölüm kaydetti, ancak gerçek rakam muhtemelen çok daha yüksektir (McGregor, 2020).

Göçmenler genellikle araçları bozulduktan sonra susuzluktan ölüyor veya kaçakçılar tarafından terk ediliyorlar. Hayatta kalanlar, aşırı sıcakta günlerce yiyecek ve su olmadan yürümenin yürek burkan deneyimlerini anlatıyor.

Cesetler nadiren bulunuyor ve aileler sevdiklerinin başına ne geldiğini çoğu zaman öğrenemiyor. Bu "görünmez ölümler", deniz trajedileriyle karşılaştırıldığında medyada çok az yer bulsa da, daha az yıkıcı değiller.

Politika dersi: Çöl kurtarma altyapısına, sınır ötesi veri toplamaya ve aile izleme mekanizmalarına daha fazla yatırım yapılması gerekiyor.

Vaka Çalışmaları

Pylos Gemi Batığı (Yunanistan, 2023)

14 Haziran 2023'te, 750'den fazla göçmen taşıyan bir balıkçı teknesi Yunanistan'ın Pilos kenti yakınlarında alabora oldu. Sadece 104 kişi sağ kurtulurken, yaklaşık 600 göçmen boğularak Akdeniz tarihinin en ölümcül gemi kazalarından biri oldu (BBC, 2023).

Görgü tanıklarının ifadelerine göre, tekne alabora olmadan önce saatlerce sıkıntıda kalmıştı ve bu durum, Yunan Sahil Güvenlik güçlerinin müdahalesinin yeterliliği ve zamanında olup olmadığı konusunda soru işaretleri doğurdu.

Pylos trajedisi, AB göç politikaları, geri itmeler ve Ortak Avrupa Sığınma Sistemi'nin başarısızlıkları hakkındaki tartışmaları yeniden alevlendirdi.

Politika dersi: Bu dava, devlet ihmalinin can kaybına yol açtığı durumlarda arama kurtarma operasyonlarında ve hesap verebilirlik mekanizmalarında şeffaflığa acil ihtiyaç olduğunu vurguluyor.

Bu vaka çalışmaları, bölgeler arasında tekrar eden kalıpları göstermektedir:

- Güvenli ve yasal yolların eksikliği, göçmenleri tehlikeli yolculuklara itiyor.
- Yetersiz veya gecikmiş kurtarma operasyonları can kaybına yol açıyor.
- Yetersiz kimlik tespiti ve bilgi paylaşım mekanizmaları nedeniyle aileler belirsizlik içinde kalıyor.
- Kısıtlayıcı göç politikaları, riskleri azaltmak yerine daha da kötüleştiriyor.

İnsan Hakları ve Hukuki Boyutlar

Kayıp ve ölen göçmen krizi yalnızca bir insani trajedi değil, aynı zamanda bağlayıcı uluslararası hukukun da bir konusudur. Devletlerin, insan hakları, mülteci hukuku ve insancıl hukuk kapsamında yaşamı koruma, sıkıntı içindekilere yardım etme ve ailelerin yakınlarının akıbetini bilme hakkını güvence altına alma konusunda açık yükümlülükleri vardır.

Yaşam Hakkı

Yaşam hakkı, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin (İHEB, 1948) 3. maddesi ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (ICCPR, 1966) 6. maddesinde güvence altına alınmıştır. Bu hükümler, devletleri, göçmenler ve mülteciler de dahil olmak üzere, yetkileri altındaki tüm bireylerin yaşamlarına saygı göstermek ve onları korumakla yükümlü kılar.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), yetkililerin gerçek ve yakın bir riskten haberdar olduğu veya haberdar olması gerektiği durumlarda, devletlerin yaşamı korumak için operasyonel önlemler alma konusunda pozitif yükümlülükleri olduğunu defalarca belirtmiştir (AİHM, Osman - Birleşik Krallık, 1998; Hirsi Jamaa - İtalya, 2012). Bu içtihat, arama ve kurtarmada gecikmelerin veya başarısızlıkların yaşam hakkının ihlalini teşkil edebileceği deniz göçü bağlamlarına doğrudan uygulanır.

Arama ve Kurtarma Yükümlülükleri

Uluslararası deniz hukuku, devletlerin denizde tehlikede olan kişileri kurtarmasını açıkça şart koşar. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (UNCLOS, 1982), Madde 98, devletleri "denizde kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya bulunan herhangi bir kişiye" yardım sağlamakla yükümlü kılar. Benzer şekilde, Uluslararası Deniz Arama ve Kurtarma Sözleşmesi (SAR Sözleşmesi, 1979) de koordinasyon çerçeveleri oluşturur.Bu yükümlülüklere rağmen, birçok devlet SAR faaliyetlerini kısıtlamış, kurtarmaları geciktirmiş veya insani kurtarma faaliyetlerinde bulunan STK'ları suç kapsamına almıştır (Cusumano ve Villa, 2021). Bu tür uygulamalar yalnızca uluslararası hukuka aykırı olmakla kalmaz, aynı zamanda önlenebilir ölümlerin olasılığını da artırır.

İnsan Hakları ve Hukuki Boyutlar

Ailelerin Bilme Hakkı

Uluslararası insancıl hukuk, hayat kurtarma yükümlülüğünün ötesinde, ailelerin yakınlarının akıbetini bilme hakkını da tanır. Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC, 2016), kayıp kişilerin akıbetine ilişkin belirsizliğin insanlık dışı muamele teşkil ettiğini teyit etmiştir. Bu ilke, silahlı çatışma durumlarının yanı sıra, aileleri uzun süreli bir acı içinde bırakan göç bağlamları için de geçerlidir.

Bu nedenle, kimlik tespiti, kalıntıların geri gönderilmesi ve bilgi paylaşımı mekanizmaları isteğe bağlı insani eylemler değil, uluslararası hukuka dayalı yükümlülüklerdir. Devletlerin bu tür mekanizmaları kurmaması, aile hakları ihlallerinin devam etmesine neden olur.

Mülteci ve Sığınmacı Koruma

Kayıp göçmenlerin çoğu aynı zamanda zulümden kaçan mültecilerdir ve bu nedenle 1951 Mülteci Sözleşmesi'nin koruması altındadırlar. 33. Madde'de yer alan geri göndermeme ilkesi, devletlerin bireyleri hayatlarının tehlikede olduğu bölgelere geri göndermesini yasaklar. Avrupa'da sıklıkla belgelenen deniz ve kara sınırlarında geri göndermeler, bu ilkeye doğrudan aykırıdır (Uluslararası Af Örgütü, 2019).

Ayrıca, Mültecilere İlişkin Küresel Mutabakat (2018), devletleri göç yolları boyunca güvenliği artırmaya yönelik önlemler de dahil olmak üzere sorumluluk paylaşımına mecbur eder (BMMYK, 2018). Göçmenlerin yaygın ölümleri ve kaybolmaları, bu taahhütlerin büyük ölçüde yerine getirilmediğini göstermektedir.

İnsan Hakları ve Hukuki Boyutlar

Hesap Verebilirlik ve Devlet Sorumluluğu

Uluslararası hukuk, devletlerin göçmenlerin hayatlarını korumada başarısız olması durumunda hesap verebilirlik yolları sağlar.

- İnsan hakları mahkemeleri ve sözleşme organları, devletleri yaşam hakkı ihlallerinden sorumlu tutabilir.
- AİHM gibi bölge mahkemeleri, geri itmeler ve ihmalkâr arama kurtarma operasyonlarıyla bağlantılı göçmen ölümlerine ilişkin davalarda yargı yetkisine sahiptir (Hirsi Jamaa - İtalya, 2012).
- Yerel yasal çerçeveler ayrıca, kurtarma faaliyetlerinde yer alan sivil toplum aktörlerinin cezalandırılmak yerine korunmasını sağlamalıdır.

Hesap verebilirlik yalnızca geriye dönük değil, aynı zamanda önleyicidir. Göçmenlerin ölümlerini ve kaybolmalarını insan hakları ihlali olarak kabul etmek, odak noktasını hayırseverlikten yasal göreve kaydırır.

Göçmenlerin kaybolması ve ölümü, uluslararası yasal yükümlülükler ile devlet uygulamaları arasında temel bir uçurum olduğunu ortaya koymaktadır. Yasalar açıkça korumayı emrederken, uygulama zayıf ve seçici kalmaktadır. Bu uçurumun kapatılması, daha güçlü izleme mekanizmaları, yasal yaptırımlar ve kayıp göçmenlerin yalnızca insani trajedilerin değil, insan hakları ihlallerinin de mağduru olarak tanınmasını gerektirmektedir.

Politika Boşlukları ve Başarısızlıkları

Göçmen ölümleri ve kayıplarının ölçeğine rağmen, devlet ve uluslararası müdahaleler parçalı, tepkisel ve yetersiz kalmaya devam ediyor. Birkaç kritik boşluk ve başarısızlık tespit edilebilir:

Yetersiz Arama ve Kurtarma (SAR) Kapasitesi

Uluslararası hukuk, devletleri denizde tehlikede olan kişilere yardım sağlamakla yükümlü kılsa da (UNCLOS, 1982; SAR Sözleşmesi, 1979), devlet öncülüğündeki SAR operasyonları son yıllarda azaltılmıştır. 150.000'den fazla göçmeni kurtaran AB'nin Mare Nostrum Harekâtı (2013-2014) durdurulmuş ve yerine sınır kontrolüne odaklanan daha dar yetkilere sahip operasyonlar getirilmiştir (Cusumano, 2019).

Aynı zamanda, kurtarma misyonları yürüten STK'lar, gemilere el konulması, mürettebat hakkında cezai kovuşturma başlatılması ve karaya çıkma haklarının reddedilmesi gibi yasal ve siyasi engellerle karşı karşıya kalmaktadır (Cusumano ve Villa, 2021). İnsani yardım alanının bu şekilde daralması, Akdeniz'deki ölüm oranlarının artmasına doğrudan katkıda bulunmuştur.

Politika Boşlukları ve Başarısızlıkları

Göçün ve İnsani Yardımın Suçlu Hale Getirilmesi

Bölgeler genelinde göç yönetimi stratejileri, korumadan ziyade caydırıcılık ve yaptırımı giderek daha fazla önceliklendirmektedir. Denizde geri itme, gözaltı ve şiddet içeren sınır uygulamaları gibi uygulamalar yaygın olarak belgelenmiştir (Uluslararası Af Örgütü, 2019).

Ayrıca, ister denizde kurtarma, ister karada barınma hizmeti sunsunlar, insani yardım sunan STK'lar ve bireyler, uluslararası insan hakları ilkelerine uygun hareket etmelerine rağmen kaçakçılıkla mücadele yasaları kapsamında yargılanmaktadır (Fekete, 2018). Bu kriminalizasyon, sivil toplumun rolünü zayıflatmakta ve göçmenler ile yetkililer arasındaki güveni zedelemektedir.

Veri Eksiklikleri ve Şeffaflık Eksikliği

Göçmen ölümlerine dair doğru ve güvenilir veriler hâlâ kıt. Çöllerde, çatışma bölgelerinde ve ücra bölgelerdeki birçok ölüm kayıt altına alınmıyor. Cesetler bulunsa bile, sistematik veri paylaşımı ve adli mekanizmaların olmaması nedeniyle kimlik tespiti nadirdir (Brian ve Laczko, 2016; Robins, 2019).

Devletler genellikle hesap verebilirlik veya kamuoyu tepkisi korkusuyla siyasi nedenlerle verileri saklıyor veya manipüle ediyor (Andersson, 2014). Bu şeffaflık eksikliği, krizin gerçek boyutunu gölgeliyor ve bilinçli politika yapımını engelliyor.

Politika Boşlukları ve Başarısızlıkları

Ailelerin Bilme Hakkının Korunmaması

Binlerce aile, sevdiklerinin akıbeti hakkında resmi bir bilgi olmadan belirsizlik içinde kalmaya devam ediyor. Uluslararası insancıl hukuk (ICRC, 2016) kapsamında "bilme hakkı"nın tanınmasına rağmen, çoğu devlet cenazelerin bildirimi, takibi veya geri gönderilmesi için mekanizmalar oluşturmamıştır. Psikolojik, hukuki ve maddi desteğin yokluğu, ailelerin acısını daha da artırarak, insani bir trajediyi yapısal bir adaletsizliğe dönüştürmektedir.

Kısıtlayıcı Göç Politikaları ve Güvenli Yolların Eksikliği

Göçü caydırma çabaları -daha sıkı sınır kontrolleri, vize kısıtlamaları ve dışsallaştırma politikaları yoluyla- hareket talebini azaltmadı. Aksine, göçmenleri daha tehlikeli rotalara yönlendirdi (De Haas, 2021). İnsani vizelerin, yeniden yerleşim planlarının ve işgücü hareketlilik programlarının eksikliği, bireyleri kaçakçıların ve insan tacirlerinin eline itiyor.

Mevcut politikalar, çatışma, yoksulluk ve zulüm gibi temel nedenleri ele almak yerine, kısa vadeli kontrol altına almaya öncelik veriyor. Bu yapısal başarısızlık, göç yönetiminin kendisinin göçmen ölümlerinin itici gücü haline geldiği bir döngüyü sürdürüyor (Squire, 2020).Göçmen ölümlerinin devam etmesi kaçınılmazlıktan değil, politika tercihlerinden kaynaklanıyor. SAR'daki boşluklar, yardımların suç sayılması, veri eksikliği, ailelerin haklarının reddedilmesi ve kısıtlayıcı göç rejimleri, toplu olarak, kaybolmaların normalleştirildiği koşullar yaratıyor. Daha fazla can kaybının önlenmesi için bu sistemsel başarısızlıkların yalnızca insani sorunlar olarak değil, insan hakları ve uluslararası yükümlülüklerin ihlali olarak kabul edilmesi gerekiyor.

Politika Önerileri

Göçmen ölümlerinin ve kayıplarının devam etmesi kaçınılmaz değildir. Bu, politika başarısızlıklarının ve hesap verebilirlik eksikliğinin bir sonucudur. Bu sistemsel eksiklikleri gidermek için bu rapor, beş temel reform alanı önermektedir:

Arama ve Kurtarma (SAR) Operasyonlarının Güçlendirilmesi

- **Devlet yükümlülükleri:** Hükümetler, denizde tehlikede olan tüm kişilere yardım etmek için UNCLOS (1982) ve SAR Sözleşmesi (1979) kapsamındaki görevlerini yerine getirmelidir.

- **Özel SAR birimleri:** AB ve kıyı devletleri, Mare Nostrum'a benzer şekilde devlet öncülüğündeki SAR operasyonlarını, açık bir insani yetkiyle yeniden tesis etmeli ve genişletmelidir (Cusumano, 2019).

- **STK'ların korunması:** MSF, SOS Méditerranée ve Sea-Watch gibi sivil toplum aktörleri suç olmaktan korunmalıdır. Hayat kurtarıcı çalışmaları, devlet çabalarının tamamlayıcısı olarak kabul edilmelidir (Cusumano ve Villa, 2021).

- **Bölgesel koordinasyon:** Yetki anlaşmazlıklarından kaynaklanan gecikmeleri önlemek için ortak kurtarma koordinasyon merkezleri kurulmalıdır.

Politika Önerileri

Ailelerin Bilme Hakkının Garanti Altına Alınması

- **Kimlik tespit mekanizmaları:** Kızılhaç yönergelerine (Kızılhaç, 2016; Brian ve Laczko, 2016) dayanarak, kalıntıları tespit etmek için sınır ötesi adli veri tabanları oluşturun.
- **Aile izleme hizmetleri:** Bilgi arayan aileler için erişilebilir yardım hatları ve konsolosluk hizmetleri sağlayın.
- **Psikososyal destek:** Belirsizlik içinde yaşayan ailelerin ruh sağlığı üzerindeki etkilerini ele almak için toplum temelli programlar oluşturun (Robins, 2019).

Veri Toplama ve Şeffaflığın Geliştirilmesi

- **Standartlaştırılmış raporlama protokolleri:** Sınır muhafızları, sahil güvenlik birimleri ve yerel yönetimler, ölümleri kaydederken uyumlu yöntemler kullanmalıdır.
- **Kamu veri paylaşımı:** Hükümetler, IOM'nin Kayıp Göçmenler Projesi ile iş birliği yapmalı ve ayrıntılı istatistikler yayınlamalıdır (IOM, 2025).
- **Bağımsız izleme:** Şeffaflık ve hesap verebilirliği garanti altına almak için devlet raporlamasını doğrulamak ve denetlemek üzere uluslararası bir mekanizma oluşturulmalıdır (Andersson, 2014).

Politika Önerileri

Güvenli ve Yasal Yolların Genişletilmesi

- **İnsani vizeler ve yeniden yerleştirme:** Devletler, insani kabul programları uygulamalı ve mülteci yerleştirme kotalarını genişletmelidir (UNHCR, 2018).
- **İşgücü hareketliliği programları:** İş için yasal göç kanalları, kaçakçılara ve riskli rotalara bağımlılığı azaltabilir (De Haas, 2021).
- **Aile birleşimi:** Aile birleşimi prosedürlerinin basitleştirilmesi, çaresiz yolculukların önüne geçebilir.
- **Topluluk sponsorluğu:** Yerel topluluklar, yapılandırılmış sponsorluk programları aracılığıyla göçmenlere ev sahipliği yapma ve onları destekleme konusunda güçlendirilmelidir.

Uluslararası Anma Günü'nün Kurulması

- **BM Genel Kurulu Tarafından Tanınması:** Kayıp ve Ölen Göçmenleri Anma Uluslararası Günü'nün resmi olarak belirlenmesi.
- **Amaç:** Anma için alan sağlamak, küresel farkındalığı artırmak ve ailelerin bilme hakkına saygı göstermek.
- **Hesap verebilirlik bağlantısı:** Sembolizmin ötesinde, bu kutlama, devletlerin önlenebilir ölümleri azaltmak için somut taahhütlerde bulunmasını sağlamalıdır (IOM, 2023).

Bu öneriler birbiriyle bağlantılıdır. Güvenli yollar olmadan, Arama Kurtarma ve Kurtarma (SAR) yetersiz kalmaya devam edecektir. Veri şeffaflığı olmadan hesap verebilirlik sağlanamayacaktır. Ailelerin hakları tanınmadığı takdirde, kriz nesiller arası zarara yol açmaya devam edecektir. Yalnızca insan haklarına dayanan bütüncül bir yaklaşım, daha fazla can kaybını önleyebilir ve göçmenlerin ve ailelerinin onurunu geri kazandırabilir.

Çözüm

Göçmenlerin kaybolması ve ölümü doğal bir kaçınılmazlık değil, siyasi tercihlerin, kısıtlayıcı politikaların ve sistematik ihmalin doğrudan bir sonucudur. 2014 yılından bu yana dünya çapında en az **75.000** göçmen kayıp veya ölü olarak kaydedildi, ancak bu rakam krizin gerçek boyutunu küçümsüyor (IOM, 2025). Her istatistiğin ardında, kısa kesilen bir insan hayatı ve belirsizliğe mahkûm bir aile yatıyor.

Bu raporda analiz edilen bölgesel dinamikler -Akdeniz'deki gemi kazalarından, Sahra'nın sessiz trajedilerine ve ABD-Meksika sınırında göçmenlerin boğulmasına kadar- bunun **küresel bir kriz** olduğunu gösteriyor. Bağlamsal farklılıklara rağmen, ortak örüntüler ortaya çıkıyor: yasal alternatiflerin eksikliği nedeniyle zorunlu kılınan güvenli olmayan yolculuklar, yetersiz veya gecikmiş arama-kurtarma operasyonları, yetersiz hesap verebilirlik mekanizmaları ve ailelerin gerçeğe ve adalete erişim haklarının sistematik olarak dışlanması.

Uluslararası hukuk açıktır. **Yaşam hakkı**, **kurtarma görevi**, **geri gönderme yasağı** ve **ailelerin bilme hakkı** isteğe bağlı ilkeler değil, bağlayıcı yükümlülüklerdir (İHEB, 1948; ICCPR, 1966; UNCLOS, 1982; ICRC, 2016). Ancak devlet uygulamaları genellikle bu taahhütlerden keskin bir şekilde sapmaktadır. Hükümetler insani yardımı suç saydıklarında, verileri sakladıklarında veya koruma yerine caydırıcılığı önceliklendirdiklerinde, yasal ve ahlaki görevlerini yerine getirememektedirler.

Bu rapordaki öneriler değişim için bir yol haritası sunmaktadır:

- Arama-kurtarma kapasitesinin yeniden sağlanması ve genişletilmesi;
- Kimlik belirleme ve izleme mekanizmaları aracılığıyla ailelerin bilgi edinme hakkının güvence altına alınması;
- Veri şeffaflığının ve bağımsız izlemenin sağlanması;
- Güvenli ve yasal göç yollarının genişletilmesi;
- Mağdurları onurlandırmak ve hesap verebilirlik talep etmek için Kayıp ve Ölen Göçmenleri Anma Uluslararası Günü'nün oluşturulması.

Çözüm

Bu sadece insani bir gündem değil, aynı zamanda bir **adalet gündemidir**. Göçmen ölümlerinin önlenmesi, kayıpları göç kontrolünün yan etkileri olarak ele almaktan, temel insan haklarının ihlali olarak kabul etmeye geçişi gerektirir.

Bu raporu bir çağrıyla kapatıyoruz:

- **Hükümetlere**, uluslararası hukuk kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmeleri için;
- **Birleşmiş Milletler'e**, Uluslararası Anma Günü'nün tanınmasında öncülük etmeleri için;
- **Sivil topluma ve etkilenen ailelere**, onur, hakikat ve adalet talep etmeye devam etmeleri için.

Her göçmenin bir adı var. Her ailenin bunu bilmeye hakkı var.

Anma hesap verebilirliğe, hesap verebilirlik de değişime yol açmalıdır.

Referanslar

- Amnesty International. (2019). Pushed to the Edge: Violence and Abuse Against Refugees and Migrants Along the Balkans Route.
- Andersson, R. (2014). Illegality, Inc.: Clandestine Migration and the Business of Bordering Europe. University of California Press.
- BBC. (2023). Greece migrant boat disaster: Hundreds feared dead off Pylos. BBC News.
- Brian, T., & Laczko, F. (Eds.). (2016). Fatal Journeys Volume 2: Identification and Tracing of Dead and Missing Migrants. International Organization for Migration.
- Carling, J. (2017). How Can the World Respond to the Migrant Crisis? Journal of Migration Studies, 5(3), 145–162.
- Cheung, S. (2021). Rohingya at Sea: Regional Responses and International Law. Asian Journal of International Law, 11(2), 312–335.
- Cusumano, E. (2019). Migrant Rescue as Organized Hypocrisy: EU Maritime Missions Offshore Libya between Humanitarianism and Border Control. Cooperation and Conflict, 54(1), 3–24.
- De Haas, H. (2021). A Theory of Migration: The Aspirations-Capabilities Framework. Comparative Migration Studies, 9(1), 8.
- European Court of Human Rights (ECtHR). (1998). Osman v. United Kingdom, Application no. 23452/94.
- European Parliament. (2013). Resolution of 23 October 2013 on the Lampedusa Tragedy.

Referanslar

- Fekete, L. (2018). Migrants, Borders and the Criminalisation of Solidarity in the EU. Race & Class, 59(4), 65–83.
- Human Rights Watch (HRW). (2022). US: Migrant Deaths in San Antonio a Wake-Up Call.
- International Committee of the Red Cross (ICRC). (2016). The Right to Know: Families of Missing Migrants. Geneva: ICRC.
- International Convention on Maritime Search and Rescue (SAR Convention). (1979). International Maritime Organization.
- International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR). (1966). United Nations.
- International Organization for Migration (IOM). (2023). Remembrance and Advocacy Initiatives on Missing Migrants.
- International Organization for Migration (IOM). (2025). Missing Migrants Project. Retrieved from https://missingmigrants.iom.int
- Majidi, N. (2017). Afghan Migrants and Refugees: The Long Road to Europe. Migration Policy Institute.
- Martínez, O. (2018). The Beast: Riding the Rails and Dodging Narcos on the Migrant Trail. Verso.
- McGregor, J. (2020). The Deadly Sahara: Migrant Deaths in the Desert. Migration Studies, 8(4), 567–584.

Referanslar

- Molenaar, F., & El Kamouni-Janssen, F. (2017). Turning the Tide: The Politics of Irregular Migration in the Sahel and Libya. Clingendael Institute.
- Moreno-Lax, V. (2020). The Architecture of Functional Jurisdiction: Unpacking Contactless Control. German Law Journal, 21(3), 385–416.
- Robins, S. (2019). Families of the Missing: A Test for Contemporary Approaches to Transitional Justice. Routledge.
- Squire, V. (2020). Europe's Migration Crisis: Border Deaths and Human Dignity. Cambridge University Press.
- United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS). (1982). United Nations.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2018). Global Compact on Refugees.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2025). UN fears 427 Rohingya perished at sea in search of safe shelter.
- United Nations. (1948). Universal Declaration of Human Rights.

Teşekkür

Bu rapor şu kişiler tarafından hazırlanmıştır:

- **Jingjin Luo** - Araştırma ve Veri Derleme
- **MSc. Beyza Aytemur** - Yazar
- **Mohammed Farhan Uddin** - Raporun Tasarımı, Biçimlendirilmesi ve Yapılandırılması, İngilizceden Türkçeye Çeviri
- **Dr. Zakira Hekmat** - Editör

Bu raporun hazırlanmasında bize destek olan herkese teşekkür ederiz. Özellikle rehberlik ve iş birliği için ARSA Yönetimi'ne ve zamanlarını ve görüşlerini paylaşan tüm meslektaşlarımıza ve paydaşlarımıza teşekkür ederiz.

Birlikte, mültecilerin göçler sırasında sıklıkla karşılaştıkları zorlu süreci gün yüzüne çıkarmayı hedefliyor ve bu tür mültecilerin yaşamlarını kolaylaştırmak için hizmetlerimizi geliştirmeyi umuyoruz.

SIĞINMACILAR VE MÜLTECİLER DAYANIŞMA DERNEĞİ

ARSA

DAHA FAZLA BİLGİ İÇİN

+90 352 222 54 81 +90 555 080 38 90

info@arsa.org.tr

www.arsa.org.tr

Sahabiye Mah. Ahmet Paşa Cad. NO: 24/A Kocasinan
Kayseri, Türkiye